

Notat

Til: Clemens Saers
Fra: Advokatfirmaet Wiersholm
Tema: Oppsummering etter at saken ikke slapp inn til behandling i Høyesterett
Ansv. advokat: Christel Søreide
Dato: 8. april 2020

Vår oppsummering etter at saken ikke slapp inn til behandling i Høyesterett

1. Ankeutvalgets beslutning om at anken ikke fremmes til behandling

Høyesteretts ankeutvalg besluttet den 17. mars 2020 at anken over Borgarting lagmannsretts dom av 2. desember 2019 ikke slippes inn til behandling i Høyesterett. Som kjent kan anke til Høyesterett ikke fremmes til behandling uten samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Kun en mindre andel av de saker som ankes til Høyesterett slipper inn til behandling, og det foretas derfor en streng "siling". Utvalget kan bare gi samtykke når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken avgjort i Høyesterett, jf. tvisteloven § 30-4. Dette har sammenheng med Høyesteretts rolle som en prejudikatdomstol som gjennom sine avgjørelser skal bidra til rettsavklaring og rettsutvikling der rettstilstanden kan være uklar. At lagmannsrettens dom anses uriktig er derfor ikke nok til å slippe inn til behandling i Høyesterett. Ankeutvalgets vurdering er derfor ikke en vurdering av hvorvidt lagmannsrettens avgjørelse er riktig eller gal i resultat eller begrunnelse. Manglende samtykke til behandling i Høyesterett kan derfor ikke tas til inntekt for at Høyesterett ved dette har sagt seg enig i lagmannsrettens dom. Konsekvensen av ankenektelsen er imidlertid at lagmannsrettens dom nå er rettskraftig og endelig.

Vi er fra vår side skuffet over at saken ikke slapp inn til behandling i Høyesterett. Det er riktignok en sak som for underrettene har vært bredt anlagt og med uenighet om en rekke sentrale bevisspørsmål. Det forhold at saken for underrettene var reist som en sak om oppreisning etter skadeerstatningsloven § 3-5 kan nok også ha medført at saken i mindre grad ble ansett som egnet til å avklare de prinsipielle spørsmålene om terskelen for brudd på forebyggings- og informasjonsplikten etter arbeidsmiljøloven og avveiningen mellom taushetsplikten etter opplærings- og forvaltningsloven og informasjonsplikten etter arbeidsmiljøloven. Dette i motsetning til om saken mer direkte var anlagt etter arbeidsmiljøloven eller eventuelt etter skadeerstatningslovens § 2-1. For Høyesterett ble saken imidlertid skåret til på en slik måte at den etter vårt syn var tilstrekkelig egnet til å belyse de prinsipielle spørsmålene i saken og slik at en avgjørelse ville gitt rettslig veiledning også for andre saker.

2. Konsekvensene av lagmannsrettens dom

Resultatet av domstolsbehandlingen av saken mellom Clemens Saers er skuffende for et stort antall lærere. Det er samtidig viktig å være klar over at selv om lagmannsrettens dom nå er rettskraftig, så er den kun bindende mellom Oslo kommune og Clemens Saers. Lagmannsrettens vurderinger og konklusjoner er ikke bindende i andre saker og vil ikke stenge for at domstolene vurderer og konkluderer annerledes i senere saker. Dette er en viktig forskjell mellom en dom i lagmannsretten og en dom i Høyesterett. Det er samtidig slik at rettskraftige dommer i lagmannsretten vil kunne bli vektlagt i lignende saker.

Det er av den grunn viktig å merke seg at lagmannsretten har gitt Clemens Saers medhold på viktige prinsipielle punkter i saken, herunder på de punkter som trolig har størst betydning for lærerstanden mer generelt:

1. Lagmannsretten var enig med Clemens Saers i at taushetsplikten etter opplærings- og forvaltningsloven ikke er til hinder for at lærere gis nødvendig informasjon om farlige elever.

2. Lagmannsretten kom til at skoleledelsen ved rektor skulle informert alle lærerne ved skolen om sikkerhetsrisikoen knyttet til den konkrete eleven, og at det var kritikkverdig at dette ikke ble gjort. Etter vårt syn må dette leses som at lagmannsretten konstaterer at skoleledelsen har brutt arbeidsmiljølovens krav til å sikre lærerne ved skolen et fullt forsvarlig arbeidsmiljø, herunder ved informasjon om konkret risiko.

Av dommens side 13 fremgår blant annet at "det var et sikkerhetsmessig behov for å informere alle lærerne på skolen om ham" og "ekstra viktig at også skolens øvrige lærere fikk vite om hans aggresjonsproblemer og hvordan man best skulle håndtere ham", av side 14 at ("informasjon [...] var nødvendig å gi til de medlemmene av lærerkollegiet som ikke allerede var kjent med dette [...] Lagmannsretten mener videre at det var kritikkverdig av ledelsen skolen – først og fremst rektor – at det ikke ble gjort." og side 17 at "Lagmannsretten har funnet det kritikkverdig at rektor ikke informerte alle skolens lærere senest i mars/april 2014 om det farepotensialet gjerningsmannen utgjorde".

Det er grunn til å tro at ovennevnte forhold vil kunne få betydning i eventuelle senere saker, selv om resultatet ble at svikten ikke kvalifiserte for oppreisningserstatning som sådan som følge av de særlige krav som stilles for å tilkjenne erstatning for ikke-økonomisk tap. Se for øvrig punkt 3 nedenfor hvor vi knytter noen kommentarer til det som etter vårt syn er den sentrale feil i lagmannsrettens dom.

Selv om saken om økonomisk oppreisning ikke førte frem i de norske domstolene, håper og tror vi at oppmerksomheten rundt saken har ført til at skolene og lærerorganisasjonene fremover vil ha økt fokus på viktigheten av å beskytte lærerne mot vold og trusler på jobb. Det er en kjensgjerning at kunnskap og bevissthet bidrar til bedre etterlevelse. Oppmerksomheten rundt saken har etter vårt syn åpenbart bidratt til å belyse risikoen for at lærere blir utsatt for trusler og elevvold i sitt arbeid, og bidratt til å øke bevisstheten om skoleledelsens plikt til kartlegge risiko og treffe forebyggende tiltak for å beskytte lærerne. Viktigheten av dette har fått bred støtte. Det gir et godt grunnlag for videre innsats for økt etterlevelse av skolens plikt til å beskytte lærere (og elever) fra vold i skolen, og kan ha vel så stor betydning som en konkret seier i rettssaken om økonomisk erstatning.

3. Vårt syn på den sentrale feilen i lagmannsrettens dom

Arbeidsgivers ansvar for å aktivt forebygge og forhindre skade på ansatte under arbeid er arbeidsgivers mest grunnleggende forpliktelser etter arbeidsmiljøloven. Arbeidsgivers plikt til å sette inn forebyggende tiltak er særlig sterk der det foreligger risiko for ansattes liv og helse, slik som vold og trusler i arbeidssammenheng, jf. arbeidsmiljøloven § 4-3 (4) om at "Arbeidstaker skal, så langt det er mulig, beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre."

Arbeidsgivers plikt til å gi den ansatte konkret informasjon om risiko og farer i arbeidet og konkret opplæring i å forhindre og håndtere risiko fremgår eksplisitt av arbeidsmiljøloven § 3-2 (1) bokstav a) og av § 9-1 i tilhørende Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning av 6. desember 2011. Informasjons- og opplæringsplikten står følgelig sentralt i det forebyggende vernearbeidet og gjelder overfor den enkelte lærer.

Saken har etter vårt syn synliggjort et avvik mellom hvordan brudd på sentrale sikkerhetsregler i arbeidsmiljøloven vurderes etter arbeidsmiljølovens egne sanksjonsregler, og hvordan dette vurderes etter skadeerstatningslovens § 3-5 om oppreisningsansvar etter grov uaktsomhet.¹

Skadeerstatningslovens § 3-5 fordrer blant annet at det foreligger et markant avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det er problematisk når brudd på helt sentrale sikkerhetsregler i arbeidsmiljøloven til beskyttelse av ansattes liv og helse – som er av arbeidsgivers viktigste plikter – ikke vurderes som et tilstrekkelig alvorlig avvik fra forsvarlig handlemåte etter skadeerstatningslovens § 3-5. Dette harmonerer ikke med den sikkerhetsstandard som gjelder etter arbeidsmiljøloven, og som blant annet kommer til uttrykk i arbeidsmiljølovens § 4-1, jf. § 4-3 (4), jf. § 3-1 bokstav c) og § 3-2 (1) bokstav a), jf. forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 9-1, jf. sanksjonsreglene i kap 18 og 19.

Selv om lagmannsretten har konstatert svikt, har lagmannsretten grepet saken feil an og unnlatt å ta stilling til om rektors bevisste unnlattelse representerer brudd på arbeidsmiljøloven med forskrifter. Vi mener det var feil av lagmannsretten å hoppe over dette konkrete spørsmålet. Arbeidsmiljølovens regler er den

¹ Dette illustreres for øvrig også av Hålogaland lagmannsretts dom i LH-2019-87696, som gjaldt arbeidsgivers svikt å beskytte en arbeidstaker mot seksuell trakassering fra kunder. Arbeidsgiveren ble dømt til svare erstatning for økonomisk tap som følge av brudd på likestillings- og diskrimineringsloven og arbeidsmiljølovens kapittel 4 om krav til forsvarlig arbeidsmiljø, men ble frifunnet for kravet om oppreisningserstatning etter skadeerstatningsloven § 3-5 under henvisning til at svikten var kritikkverdig men ikke grovt uaktsom, dvs. samme begrunnelse som om Clemens Saers sak.

standard arbeidsgivers svikt må vurderes på grunnlag av når kjent risiko materialiserer seg og resulterer i skade på arbeidstaker under arbeid. Her skulle lagmannsretten lagt til grunn arbeidsmiljølovens strenge aktsomhetsnorm ved brudd på lovens bestemmelser til vern om liv og helse. Det har etter vårt syn ledet til at lagmannsretten har lagt en for høy terskel til grunn for vurdering av om kommunen og rektors svikt var grovt uaktsom. Lagmannsretten begrunner sin vurdering av at svikten ikke var grovt uaktsom i at det for skolens ledelse ikke fremsto *"som entydig hvor stor farepotensial gjerningsmannen hadde."* (side 18). Det er imidlertid klart i strid med arbeidsmiljøloven å knytte de klare handlepliktene i aml. § 4-3 (4) jf. § 3-2 (1) bokstav a til om risiko for skade på ansatte fremstår "entydig".

Etter vårt syn må arbeidsgivers brudd på arbeidsmiljølovens sentrale sikkerhetsregler til vern om liv og helse som det klare utgangspunkt anses grovt uaktsomt etter skl. § 3-5, og i særdeleshet hvor det foreligger risiko som kan lede til alvorlig skade og død, som her. Det er i den sammenheng relevant å se hen til at det etter arbeidsmiljølovens egne straffebestemmelser er å anse som en særlig skjerpene omstendighet der brudd på loven *"har eller kunne ha medført alvorlig fare for liv eller helse"*.

Oslo kommune og rektors brudd på arbeidsmiljølovens sikkerhetsregler førte til alvorlig fare for Clemens Saers liv og helse, og materialiserte seg i varig skade på arbeidstaker. Den skjerpede aktsomhetsnorm ved brudd på arbeidsmiljølovens sikkerhetsregler til vern om ansattes liv og helse skulle vært lagt til grunn. Muligheten for en voldsepisode overfor de ansatte ved Oslo Handelsgymnasium, med påfølgende risiko for psykisk og fysisk skade, var åpenbar. Det var et bevisst valg fra rektors side at det våren 2014 ikke ble satt inn vektorer på nytt eller tatt skritt for utvisning resten av skoleåret. Dette skjerpet informasjonsplikten overfor de ansatte.

Når lagmannsretten har ansett mangelen på informasjon om voldseleven som kritikkverdig, men ikke grovt uaktsom, er dette derfor i strid med den sikkerhets- og trygghetsstandard som følger av arbeidsmiljølovens egne regler, og som skulle vært lagt til grunn for vurderingen av bruddet.
